

Martyna Szymanek

Uniwersytet Rzeszowski

**PROCEDURA INTERWENCYJNA „NIEBIESKIE KARTY”
U PODSTAW PRZECIWDZIAŁANIA
PRZEMOCY DOMOWEJ**

Wprowadzenie

Zjawisko przemocy domowej należy do grona głównych problemów społecznych, które może dotyczyć każdego człowieka bez względu na pochodzenie, wiek czy płeć. Zainteresowanie tematyką przemocy domowej pojawiło się w literaturze naukowej od połowy XX w. W ciągu minionych dekad pojawiło się wiele analiz, badań naukowych czy artykułów dotyczących owego zjawiska, w których poruszana była kwestia dotycząca przyczyn, konsekwencji oraz skutków zachowań agresywnych.

W związku z występowaniem zachowań niepożądanych oraz szerokiego spektrum konsekwencji i skutków psychicznych, społecznych, a także fizycznych zarówno dla jednostki doznającej przemocy, jaki i dla samych świadków, niezbędne jest prowadzenie działań interwencyjnych, pomocowych dla osób potrzebujących. Osoby doznające przemocy, jak i stosujące ją mogą liczyć na wsparcie ze strony instytucji państwowych oraz organizacji pozarządowych, które świadczą pomoc osobom związanym z przemocą domową.

Podstawowym narzędziem służącym do przeciwdziałania przemocy jest procedura „Niebieskie Karty”, która ma na celu zapewnienie bezpieczeństwa osobom poszkodowanym. Podczas jej realizacji ma miejsce interdyscyplinarna współpraca na rzecz rozwiązania sytuacji problemowej oraz udzielenia niezbędnego wsparcia. Działania podejmowane w kierunku osób doznających, jaki i stosujących przemoc

określone są w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy domowej z dnia 9 marca 2023 r., która jednocześnie jest najważniejszym aktem prawnym odnoszącym się do tematyki przemocy. Owa ustawa została znowelizowana w czerwcu 2023 r., tym samym wprowadzając zmiany w działaniach podejmowanych przez służby pomocowe. Zmiany odnoszą się zarówno do kwestii teoretycznych, jak i bezpośrednich czynności realizowanych przez uprawnione do tego podmioty.

Zarys modelu przeciwdziałania przemocy domowej w świetle rozwiązań ustawowych

Przemoc domowa to zjawisko, które pojawia się wśród wielu rodzin. Zachowania agresywne w stosunku do najbliższych, ich negatywne konsekwencje, zarówno indywidualne, jak i społeczne, wymagają wprowadzenia szeregu rozwiązań mających na celu udzielenie pomocy osobom jej doświadczającym, stosującym przemoc oraz świadkom tego rodzaju zachowań. Jednakże w Polsce wsparcie oraz przygotowywane programy kierowane są przede wszystkim w stosunku do ofiar. „Pomoc ta może być udzielana zarówno przez naturalne systemy wsparcia (rodzinę, przyjaciół, znajomych), jak i przez systemy instytucjonalne, reagujące profesjonalnie w sytuacjach kryzysowych”¹. W głównej mierze działania pomocowe realizowane są przez samorząd lokalny. W Polsce można wyróżnić trzy podstawowe nurty przeciwdziałania przemocy. Pierwszy związany jest z świadczeniem pomocy oraz udzielenia schronienia dzieciom w sytuacji wykorzystywania i dręczenia, drugi „z feministycznymi działaniami na rzecz ochrony praw kobiet i walką o tzw. równy status płci, a trzeci z rozwiązywaniem problemów alkoholowych”².

Najważniejszym aktem prawnym odnoszącym się do tematyki występowania oraz zapobiegania przemocy domowej jest ustawa z dnia 21 czerwca 2023 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej. Określa ona zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, zasady podejmowania interwencji w stosunku do osoby, która doświadcza przemocy, oraz osoby, która ją stosuje. Wyszczególnione w niej zostały też formy pomocy możliwe do zaoferowania jednostce dotkniętej przemocą, do których zalicza się m.in.: poradnictwo medyczne, psychologiczne, prawne i socjalne; interwencja kryzysowa oraz wsparcie, ochrona przed dalszym krzywdzeniem, jak też udostępnienie „na żądanie osoby dotkniętej przemocą,

¹ M. Urbańska, *Pomoc w środowisku lokalnym osobom doświadczającym przemocy domowej* [w:] *Przemoc w rodzinie. Pomoc, interwencja, wsparcie społeczne*, red. A. Witkowska-Paleń, Mater-nus Media, Tychy 2016, s. 199.

² *Ibidem*, s. 122.

bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie”³.

W obszarze przeciwdziałania przemocy domowej ważną rolę pełnią władze publiczne, które zobowiązane są do zapewnienia społeczeństwu równego traktowania, poszanowania praw i wolności przynależnych każdej jednostce. Istotne jest również poszerzanie wiedzy społecznej na temat sposobów zapobiegania występowaniu zachowań agresywnych. Wynika to z zapisów ustawowych, a mianowicie, iż do kompetencji administracji rządowej i samorządowej należy przygotowywanie programów oraz metod pomocowych, aby zapobiegać przejawom przemocy⁴.

Pomoc oferowana osobom doświadczającym przemocy w głównej mierze realizowana jest przez samorządy lokalne na poziomie gminy oraz powiatu. Na podstawie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej do zadań gminy związanych z udzielaniem pomocy ofiarom zalicza się: świadczenie poradnictwa oraz interwencji, udostępnienie miejsca w ośrodkach wsparcia, prowadzenie zajęć edukacyjnych w celu podwyższenia umiejętności i kompetencji wychowawczych rodziców, a także powoływanie zespołu interdyscyplinarnego, który zajmuje się interwencjami w sprawie występowania przemocy. Natomiast do zadań powiatu należy m.in.: zapewnienie miejsca w ośrodkach wsparcia, ośrodkach interwencji kryzysowej oraz prowadzenie programów korekcyjno-edukacyjnych skierowanych do osób stosujących przemoc domową⁵.

Wejście w życie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej wiązało się z koniecznością przyjęcia przez Radę Ministrów Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Program ten pierwszy raz został sporządzony w 2006 r. (na lata 2006–2016). Natomiast jego kolejną edycją był, przyjęty dwa lata przed zakończeniem poprzedniego, Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014–2020⁶. Do wyszczególnionych w nim zadań należało: „wprowadzenie w życie szerokiego spektrum działań mających na celu zarówno zwrócenie uwagi opinii publicznej na zjawisko przemocy w rodzinie, jak i przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz zwiększenie profesjonalizmu służb społecznych w udzielaniu pomocy ofiarom przemocy rodzinnej, a także w podejmowaniu odpowiednich działań wobec sprawców”⁷. Uwzględnione w programie zadania realizowane przez instytucje i organizacje rządowe, samorządowe

³ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej, Dz.U. z 2023 r., poz. 289, dalej: u.p.p.r.

⁴ Zob. art. 6, ust. 1–6, u.p.p.r.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Uchwała nr 76 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014–2020, M.P. z 2014 r., poz. 445.

⁷ *Ibidem*.

oraz pozarządowe w Polsce mają na celu ograniczenie występowania zjawiska przemocy domowej, zwiększenie dostępu do instytucji pomocowych, poprawę efektywności ochrony osób doświadczających przemocy oraz zwiększenie skuteczności podejmowanych interwencji w stosunku do osoby stosującej przemoc⁸. Program składał się z czterech podstawowych działań: uprzedzających, rozumianych jako dążenie do zwiększenia wiedzy na temat skali występowania zjawiska przemocy; wspierających połączonych ze strategiami terapeutycznymi, do których zalicza się zakończenie cyklu przemocy, uniemożliwienie występowania kolejnych ataków agresji, udzielenie pomocy oraz wsparcia osobie doświadczającej przemocy; działań korekcyjno-edukacyjnych przygotowanych dla sprawców w celu zakończenia przemocy oraz działań interwencyjnych „polegających na stworzeniu organizacyjnych i kadrowych warunków do udzielania profesjonalnej pomocy ofiarom przemocy w rodzinie oraz zapobieganie kontaktowaniu się sprawców przemocy w rodzinie z osobami pokrzywdzonymi”⁹.

Od lat ważną składową polskiego modelu przeciwdziałania przemocy domowej jest uwrażliwianie opinii społecznej na problemy, jakich doświadczają osoby krzywdzone¹⁰. Bez tego żadne działania mające na celu zwalczanie zjawiska przemocy domowej mogą nie być skuteczne.

W ramach Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014–2020 przygotowano ogólnopolską kampanię społeczną pt. *By powstał dom, potrzeba wiele troski. Nie pozwól mu się rozsypać*. Głównym jej celem było zwiększenie wiedzy wśród ludzi na temat występowania przemocy domowej. Realizacji kampanii przyświecały dwa podstawowe założenia, a mianowicie „uwrażliwienie społeczeństwa na zjawisko przemocy w rodzinie, szczególnie w sytuacji izolacji domowej wynikającej z okresu epidemii [...], wzmocnienie poczucie bezpieczeństwa dzieci i młodzieży zagrożonych lub dotkniętych przemocą w rodzinie”¹¹. W toku realizacji przedsięwzięcia nagrane zostały krótkie, animowane filmy przeznaczone dla uczniów szkół podstawowych.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie określa, jakiej pomocy można oczekiwać od służb i instytucji zobowiązanych do pomagania ofiarom przemocy w rodzinie i jakie są podstawy ich kompetencji*, <https://www.niebieskalinia.info/index.php/zadania-sluzb/53-krajowy-program-przeciwdzialania-przemocy-w-rodzinie-krajowy-program-przeciwdzialania-przemocy-w-rodzinie-okresla-jakiej-pomocy-mozna-oczekiwac-od-sluzb-i-instytucji-zobowiazanych-do-pomagania-ofiarom-przemocy-w-rodzinie-i-jakie-sa-podstawy-prawne-ich-kom> [dostęp: 22.02.2024].

¹⁰ A. Śniegulska, *Przemoc wobec kobiet i osób starszych w środowisku rodziny*, „Journal of Modern Science” 2016, t. 4, nr 31, s. 115.

¹¹ Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, *Ogólnopolska Kampania Społeczna „By powstał dom, trzeba wiele troski. Nie pozwól mu się rozsypać”*, <https://www.gov.pl/web/rodzina/ogolnopolnska-kampania-spoleczna-by-powstal-dom-trzeba-wiele-troski-nie-pozwol-mu-sie-rozsypac> [dostęp: 23.02.2024].

Kolejną ważną kampanię społeczną realizowaną na podstawie Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2022¹² zatytułowano *Nie otwieraj drzwi PRZEMOCY*. Przesłanie kierowane było do wszystkich mieszkańców kraju, z uwzględnieniem zarówno osób doświadczających przemocy domowej, jak i ją stosujących, świadków przemocy oraz osób, które w późniejszych latach mogą mieć styczność z zachowaniami agresywnymi, aby posiadały wiedzę, w jaki sposób można temu zapobiec, rozpoznać oraz przeciwdziałać¹³. Tematem poruszonym w owej kampanii były też zagrożenia w obszarze przeciwdziałania przemocy wynikające z poczucia niepokoju wśród społeczeństwa ze względu na pandemię COVID-19 oraz wojnę w Ukrainie.

W modelu przeciwdziałania przemocy domowej najwięcej uwagi poświęca się osobom krzywdzonym. Rozwiązania ustawowe przewidują instytucjonalne i pozainstytucjonalne rodzaje wsparcia, kierowane do osób doznających przemocy domowej. W ich obrębie znajduje się m.in.: pomoc instytucjonalna wykonywana przez pomoc społeczną, indywidualne podejście do radzenia sobie ze stresem, a także wsparcie oferowane dla naturalnych i nieprofesjonalnych systemów pomocy kryzysowej, ponadto „telefony zaufania, punkty konsultacyjne dla osób uzależnionych i ofiar przemocy domowej, schroniska dla ofiar przemocy, fundacje i organizacje pozarządowe, placówki medyczne, szkoły, policja”¹⁴.

Jedną z form udzielanej pomocy jest naturalny system wsparcia ze strony rodziny czy najbliższego otoczenia, które poprzez okazywaną troskę realizują funkcję terapeutyczną. Ten rodzaj świadczonej pomocy zwiększa poczucie bezpieczeństwa, zapewnia wzmocnienie pozytywne poprzez pokazywanie posiadanych zasobów oraz umacnia poczucie własnej wartości. Natomiast w dziedzinie prawa socjalnego obowiązują trzy zakresy działań, jakie powinny być wykonywane przez organy władzy publicznej przy współdziałaniu z innymi podmiotami, np. organizacjami non-profit¹⁵:

- świadczenie pomocy dla osób doświadczających przemocy domowej,
- odpowiednie oddziaływanie wobec osób stosujących przemoc,
- zwiększanie wiedzy wśród społeczeństwa dotyczącej konsekwencji oraz przyczyn wywołujących przemoc domową¹⁶.

Osoby doznające przemocy mogą otrzymać pomoc zarówno w formie pieniężnej, jak i niepieniężnej na podstawie przepisów zawartych w ustawie o pomocy

¹² Uchwała nr 183 Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2021 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2022, M.P. z 2021 r., poz. 1204.

¹³ Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, *Ogólnopolska Kampania Społeczna „Nie otwieraj drzwi PRZEMOCY”*, <https://www.gov.pl/web/rodzina/ogolnopolska-kampania-spoleczna-nie-otwieraj-drzwi-przemocy> [dostęp: 23.02.2024].

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*.

społecznej¹⁷. Pokrzywdzeni mają prawo ubiegania się o wsparcie w formie świadczeń pieniężnych na ogólnych zasadach wymienionych w ustawie. Natomiast główną formą pomocy świadczoną przez instytucje pomocy społecznej są świadczenia niepieniężne, do których zalicza się:

- poradnictwo specjalistyczne,
- pracę socjalną,
- interwencję kryzysową,
- usługi psychologiczno-pedagogiczne,
- pomoc w znalezieniu bezpiecznego schronienia¹⁸.

Poradnictwo specjalistyczne wiąże się z nawiązaniem interakcji pomiędzy pracownikiem instytucji a osobą doznającą przemocy. Poprzez tę formę wsparcia dąży się do wywołania u jednostki chęci zmiany zaistniałej sytuacji. Celem interwencji kryzysowej „jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej”¹⁹. Jest to działanie chwilowe, mające zapewnić natychmiastowe wsparcie osobom potrzebującym. Pomoc ta udzielana jest poprzez grupy interwencji kryzysowej, telefony zaufania lub krótkotrwałe hospitalizacje. Realizowana jest przez instytucje, takie jak: ośrodki interwencji kryzysowej, punkty interwencji kryzysowej oraz specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie. Osobom doświadczającym przemocy domowej możliwe jest również przyznanie usług psychologiczno-pedagogicznych, w których skład wchodzi diagnoza, profilaktyka, doradztwo oraz terapia dla ofiar²⁰.

Ostatnią niepieniężną formą świadczeń na rzecz osób doświadczających przemocy jest pomoc w znalezieniu bezpiecznego schronienia. Wiąże się to z zapewnieniem przez krótki czas miejsca noclegowego. „Formą tego typu wsparcia jest także przyznanie miejsca w mieszkaniu chronionym. Osoba otrzymująca takie wsparcie przygotowuje się w takim mieszkaniu, pod nadzorem pracownika instytucji pomocy społecznej, do samodzielnego funkcjonowania”²¹. Specyficzną formą

¹⁷ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz.U. z 2023 r., poz.901, dalej: u.p.s.

¹⁸ Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, *Ogólnopolska diagnoza infrastruktury wsparcia dla osób doświadczających przemocy oraz ocena efektywności i skuteczności stosowanych form przemocy*, s. 19, https://archiwum.mrips.gov.pl/gfx/mpips/userfiles/_public/1_NOWA%20STRONA/Przemoc%20w%20rodzinie/2018/Ogólnopolska%20diagnoza%20infrastruktury%20wsparcia%20osob%20doznajacych%20przemocy%20oraz%20ocena%20efektywnosci%20i%20skuteczności%20stosowanych%20form%20pomocy-%20raport%20koncowy.pdf [dostęp: 23.02.2024].

¹⁹ Art. 47 ustawy o pomocy społecznej, Dz.U. 2004 nr 64, poz. 593.

²⁰ Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, *Ogólnopolska diagnoza infrastruktury...*, s. 20–21.

²¹ *Ibidem*, s. 21.

zapewnienia bezpiecznego schronienia są domy dla samotnej matki z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, w których świadczone są usługi opiekuńczo-wspierające, pomoc z zakresu spraw urzędowych oraz poradnictwo specjalistyczne.

Od lat dziewięćdziesiątych XX w. w Polsce zaczęły funkcjonować specjalistyczne telefony zaufania oraz telefony dla ofiar przemocy. Osoby znajdujące się w sytuacji kryzysowej mogą zadzwonić pod bezpłatny ogólnopolski numer telefonu „Niebieska Linia”, gdzie uzyskają rzetelną informację o możliwych placówkach i instytucjach świadczących pomoc dla osób doświadczających przemocy²².

Rozważając możliwe formy przeciwdziałania przemocy domowej, należy uwzględnić również działania kierowane do osób ją stosujących. W ustawie o przeciwdziałaniu przemocy domowej pojawia się zapis odnoszący się do przeprowadzenia zajęć korekcyjno-edukacyjnych ze sprawcami przemocy²³. Odbývają się one głównie podczas grupowych spotkań, w trakcie których poruszane są kwestie psychologiczne, edukacyjne oraz socjalizacyjne, aby w ten sposób wywołać zmianę w zachowaniu oraz postawie. Minister Pracy i Polityki Społecznej w Rozporządzeniu z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie wskazał główne cele realizowania zajęć korekcyjno-edukacyjnych. Zalicza się do nich:

- rozwijanie wiedzy z zakresu samokontroli oraz współpracy w rodzinie,
- powstrzymanie sprawców przed dalszym stosowaniem przemocy w rodzinie,
- uzyskanie i poszerzenie świadomości dotyczącej mechanizmów rozwoju przemocy domowej,
- kształtowanie właściwych postaw rodzicielskich,
- pozyskanie informacji na temat dostępnych usług terapeutycznych,
- zdobycie umiejętności komunikowania się i rozwiązywania problemów rodzinnych bez stosowania przemocy²⁴.

Na podstawie rozporządzenia MPiPS zajęcia korekcyjno-edukacyjne kierowane są do sprawców przemocy, a w szczególności do tych, którzy:

- zostali skazani za zachowanie wiążące się ze stosowaniem przemocy i są umieszczeni w zakładach karnych ze względu na odbywanie wyroku lub wobec których sąd zawiesił wyrok i nakazał uczestnictwo w zajęciach korekcyjno-edukacyjnych,
- biorą udział w terapii uzależnienia od alkoholu bądź narkotyków,
- ze względu na odmienne od powyższych sytuacje zadeklarują swój udział w programie korekcyjno-edukacyjnym.

²² *Ibidem*, s.74.

²³ Art. 4, ust. 3–6, u.p.p.r.

²⁴ J. Czerwińska, *Programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie – teoria i praktyka*, „Praca Socjalna” 2018, nr 3(33), s. 88.

Programy korekcyjno-edukacyjne, ze względu na dobro osób doświadczających przemocy, przeprowadzane są w innych instytucjach niż te, w których ofiary otrzymują wsparcie oraz usługi pomocowe²⁵.

Geneza i idea procedury „Niebieskich Kart”

Doświadczenia różnych służb związane z udzielaniem pomocy osobom doświadczającym przemocy domowej, a także programy przeciwdziałania przemocy w innych państwach oraz widoczna konieczność zwiększania umiejętności i wiedzy pracowników wykonujących zawody pomocowe, ponadto konieczność przygotowywania nowych zasad i metod pracy z ofiarami zachowań agresywnych, przyczyniły się do zgłoszenia inicjatywy wprowadzenia procedury „Niebieskie Karty” przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w roku 1994²⁶. W tym celu PARPA wraz z Komendą Główną Policji oraz Komendą Stołeczną Policji podjęły współpracę nad przygotowaniem procedury „Niebieskie Karty”. Jej stworzenie zostało oparte na kilku założeniach, do których zalicza się:

- „Ułatwienie rozpoznania przemocy w rodzinie z problemem alkoholowym,
- zapewnienie bezpieczeństwa ofiarom przemocy [...],
- przerwanie izolacji rodziny,
- wsparcie dla ofiar – pisemna informacja o przysługujących im prawach i możliwościach otrzymania pomocy,
- motywowanie do podjęcia działań ochronnych,
- bardziej stanowcze działania wobec sprawcy”²⁷.

W 1997 r. podjęto decyzję o wprowadzeniu jej jako programu pilotażowego na warszawskiej Ochocie. Uwzględnienie owej procedury w działaniach realizowanych również przez ośrodki pomocy społecznej nastąpiło w 1998 r. na „zlecenie Departamentu Pomocy Społecznej w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej”²⁸, ale dopiero po sześciu latach funkcjonowania znalazła ona swój zapis w ustawie o pomocy społecznej. Realizowanie procedury w praktyce zalecono

²⁵ *Ibidem*, s. 86.

²⁶ H.D. Sasal, *Ludzie pomagają ludziom. „Niebieskie Karty” po dwóch latach*, „Niebieska Linia” 2001, nr 2, <https://psychologia.edu.pl/czytelnia/59-niebieska-linia/440-ludzie-pomagaja-ludziom-niebieskie-karty-po-dwoch-latach.html> [dostęp: 01.02.2024].

²⁷ D. Kozłowska, *Procedura „Niebieskie Karty”. Geneza i rozwój*, „Kwartalnik Policyjny” 2015, nr 3, s. 5.

²⁸ A. Barnaś, *Procedura interwencyjna „Niebieskie Karty” u podstaw systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie* [w:] *Przemoc w rodzinie. Pomoc, interwencja, wsparcie społeczne*, red. A. Witkowska-Paleń, Maternus Media, Tychy 2016, s. 86.

także gminnym komisjom rozwiązywania problemów alkoholowych (GKRPA) przede wszystkim w stosunku do rodzin, w których występuje zarówno przemoc, jak i nadużywanie alkoholu. Wykorzystywanie jej w tym przypadku opierało się na dobrowolności jej stosowania, ze względu na brak umocowania w prawnych zapisach.

Wprowadzający procedurę „Niebieskich Kart” program pilotażu obejmował pierwotnie zakres szkoleń skierowanych do „policjantów służb patrolowo-interwencyjnych, dyżurnych, dzielnicowych”, a także „interwencje z udziałem cywilnych specjalistów pracujących z ofiarami przemocy w rodzinie”²⁹. Zakładał dwa etapy. Pierwszy wiązał się z przeprowadzaniem procedury interwencyjnej przy współpracy funkcjonariuszy oraz przeszkolonych przez PARPA obserwatorów. W ten sposób możliwe było określenie stopnia przydatności i skuteczności nowo wprowadzonego rozwiązania oraz postaw osób objętych procedurą. Drugi etap opierał się na dalszym współdziałaniu policjantów z wyznaczonymi obserwatorami, którzy do swojej pracy wprowadzili formularze „Niebieskich Kart”. W następnej kolejności zdecydowano, aby rodziny, w których pojawia się przemoc, zostały objęte wizytami pracowników socjalnych oraz dzielnicowych³⁰. Dzięki tym praktykom procedura „Niebieskich Kart” została wprowadzona w życie 1 października 1998 r. przez Komendę Główną Policji i Komendę Stołeczną Policji przy współpracy z Państwową Agencją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. W tym samym roku przeprowadzano równocześnie cykl szkoleń mających na celu przygotowanie i zapoznanie się zarówno policjantów, jak i innych podmiotów mających możliwość rozpoczęcia procedury „Niebieskie Karty” z zasadami jej rozpoczęcia i jej stosowania. „Z danych pochodzących od koordynatorów wdrażania procedury »Niebieskie Karty« z ramienia komend wojewódzkich Policji wynikało, iż w okresie 1.06.–15.12.1998 r. przeprowadzono 1126 szkoleń, w których przeszkolono ogółem 32 574 osoby”³¹.

Po upływie trzech lat funkcjonowania procedury, w październiku 2000 r., w Centrum Szkolenia Policji w Legionowie zorganizowano konferencję szkoleniową poświęconą tematyce przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Została przygotowana z inicjatywy PARPA przy współpracy z Komendą Główną Policji. Za główny cel całej inicjatywy uznano wspólne wypracowanie odpowiednich metod i technik mających na celu usprawnienie realizacji procedury oraz diagnozę procesu wprowadzania jej w życie we wszystkich województwach. W konferencji

²⁹ *Ibidem*, s.6.

³⁰ A. Kalinowska, *Procedura „Niebieskiej Karty” i jej skuteczność w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie na przykładzie badań funkcjonariuszy Komendy Miejskiej w Białymstoku*, Uniwersytet w Białymstoku, Białystok 2019 (rozprawa doktorska).

³¹ *Ibidem*, s. 8.

uczestniczyli „koordynatorzy wdrażania procedury z ramienia komend wojewódzkich Policji, przedstawiciele urzędów marszałkowskich, Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”, Komendy Głównej Policji i Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych”³². Podczas jej trwania przygotowano listę uwag oraz sugestii dotyczących procedury, które podzielone zostały na trzy grupy tematyczne, tj. dokumentacja, zasady posługiwania się procedurą oraz działania mające poprawić jej wykorzystywanie.

Generalnie wprowadzenie procedury „Niebieskie Karty” pozytywnie wpłynęło na zwiększenie świadomości i uwagi społeczeństwa wobec zjawiska przemocy, a także wypracowanie różnych form udzielania pomocy ofiarom przemocy domowej oraz wypracowanie zasad współdziałania policji, pracowników socjalnych oraz innych służb zaangażowanych w procedurę. Praktyczne wykorzystywanie „Niebieskich Kart” przez policjantów, po upływie dwóch miesięcy od wejścia jej w życie, przyniosło dane statystyczne na temat występowania przemocy. Jak podaje Hanna Dorota Sasal „zarejestrowano 10 552 interwencji z użyciem »Niebieskich Kart« i ponad trzy tysiące interwencji pracowników socjalnych [...] przeprowadzono, między innymi, w 1999 r. – 72 031 interwencji, a w 2005 r. – 96 773”³³.

Kolejnym etapem wprowadzania rozwiązań w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie było uchwalenie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej z dnia 29 lipca 2005 r. Dzięki temu do procedur interwencyjnych włączono większą liczbę podmiotów zaangażowanych w jej realizację, tj. policję, centra interwencji kryzysowej, prokuraturę, organizacje pozarządowe, centra pomocy rodzinie oraz ośrodki pomocy społecznej. Wejście w życie ustawy wiązało się ze zmianami, które szczegółowo regulowało Zarządzenie nr 162 Komendanta Głównego Policji z dnia 18 lutego 2008 r. dotyczące metod i form wykorzystywania przez policję zadań w ramach procedury „Niebieskie Karty”³⁴. Najważniejszym punktem wprowadzanych zmian, odnoszącym się do działań funkcjonariuszy policji zajmujących się przeprowadzaniem interwencji, było zniesienie obowiązku otrzymania zgody od osoby doświadczającej przemocy na przekazanie zebranych informacji o zaistnieniu problemu przemocy do gminnych/miejskich ośrodków pomocy społecznej³⁵. Głównym założeniem funkcjonowania procedury było natomiast „oddziaływanie na rodzinę przyczyniające się do trwałego ustania w niej przemocy domowej na podstawie dokładnego rozpoznania przemocy oraz profesjonalnej pomocy oferowanej przez przedstawicieli różnych służb w środowisku lokalnym”³⁶.

³² *Ibidem*, s. 8.

³³ H.D. Sasal, *Niebieskie Karty dawniej i dziś*, „Niebieska Linia” 2007, nr 1(48), <https://www.niebieskalinia.pl/aktualnosci/aktualnosci/niebieskie-karty-dawniej-i-dzis> [dostęp: 10.02.2024].

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ *Ibidem*, s. 87.

³⁶ *Ibidem*, s. 92.

H.D. Sasal przedstawiła obowiązujące wówczas cele procedury „Niebieskie Karty”:

- ułatwienie rozpoznania przemocy domowej – kwestionariusze „Niebieskie Karty” zawierały szereg pytań, które usprawniały i umożliwiały określenie występowania problemu przemocy przez podmioty prowadzące interwencję;
- zapewnienie bezpieczeństwa ofiarom przemocy – głównym zadaniem prowadzenia procedury było jak najszybsze udzielenie niezbędnej pomocy dla osób jej doświadczających, zwiększenie poczucia bezpieczeństwa oraz realizacja tych działań do momentu, w którym wykorzystano wszelkie metody wsparcia oraz stwierdzenia, że przemoc w rodzinie nie występuje;
- przerwanie izolacji rodziny – rozpoczęcie procedury „Niebieskie Karty” wiązało się z automatycznym przekazaniem informacji o dostępnych rozwiązaniach pojawiającego się problemu osobom doświadczającym przemocy. Równocześnie sprawcy otrzymywali wiadomość o skutkach wynikających z ich zachowania;
- wsparcie dla ofiar – obejmowało przekazanie pisemnej informacji o przysługujących prawach i możliwościach uzyskania pomocy;
- motywowanie do podjęcia działań ochronnych – wykorzystywanie procedury motywowało osoby doświadczające przemocy zarówno do przezwyciężenia zaistniałej sytuacji, jak i podjęcia współpracy z osobami świadczącymi pomoc, aby przygotować najlepsze rozwiązanie, biorąc pod uwagę wszelkie metody, możliwości oraz systematyczne monitorowanie przebiegu interwencji;
- bardziej stanowcze działania wobec sprawcy – procedura uniemożliwiała manipulację dokonywaną przez sprawców (nie tylko wobec ofiar przemocy, ale także osób pomagających), bagatelizowanie zjawiska przemocy w rodzinie (zarówno przez sprawców, jak i przez ofiary przemocy) i poczucie bezkarności sprawców³⁷;
- zapis zdarzenia – ujednolicona dokumentacja wpływała na szybsze i łatwiejsze podejmowanie decyzji o rozpoczęciu następnych etapów pomocy. Precyzyjnie opisane zjawisko przemocy było podstawą do dalszej pracy, bez względu na czas pomiędzy kolejnymi interwencjami;
- określenie skali i charakterystyka przemocy – procedura umożliwiała precyzyjne stwierdzenie skali występowania zjawiska przemocy. Zawarte w formularzach informacje były przydatne pod względem poznawczym, jak i w kwestii rozwijania oraz wprowadzania zmian w zakresie polityki lokalnej na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej;
- tworzenie warunków do współpracy służb i prowadzenia szkoleń interdyscyplinarnych – procedura zakładała współpracę różnych podmiotów, aby podejmowanie działania interwencyjne przynosiły jak najszybciej efekty.

³⁷ *Ibidem*, s. 93.

Podsumowując, procedura „Niebieskie Karty” została rozpoczęta z inicjatywy PARPA w 1994 r. przy współpracy z Komendą Główną Policji oraz Komendą Stołecznej Policji. Początkowo została wprowadzona jako program pilotażowy na warszawskiej Ochocie, jednak już w 1998 r. została uznana za obowiązującą na terenie całej Polski. Jej realizacja wiązała się ze wspólnym działaniem podmiotów pomocowych na rzecz jak najszybszego rozwiązania problemu przemocy domowej. Po upływie trzech lat od jej wprowadzenia, podczas konferencji w 2000 r., określono poprawki mające na celu usprawnienie całej procedury.

Procedura interwencyjna „Niebieskie Karty” w latach 2011–2022 i związane z nią trudności

Istotne zmiany procedury interwencyjnej „Niebieskie Karty” nastąpiły w latach 2010–2011, kiedy dokonano jej nowelizacji³⁸. Na mocy przeprowadzonych zmian procedura ta obejmowała „ogół czynności podejmowanych i realizowanych na zasadzie współpracy przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty i ochrony zdrowia”³⁹. Jej pierwotna forma zakładała dwie części: „Kartę A”, która wykorzystywana była do rozpoczęcia całej procedury oraz „Kartę B” zawierającą informację urzędowe o występowaniu przemocy. Natomiast po wprowadzeniu w 2011 r. zmian procedura „Niebieskie Karty” została podzielona na cztery formularze. Oprócz formularzy „Niebieska Karta – A” i „Niebieska Karta – B” dodano również formularz „Niebieska Karta – C” wypełniany podczas spotkania grupy roboczej w obecności osoby krzywdzonej, zawierający m.in. indywidualny plan pomocy dla tej osoby oraz formularz „Niebieska Karta – D” uzupełniany przez członków grupy roboczej w obecności osoby podejrzewanej o stosowanie przemocy i dokumentujący proces przemocy z jej perspektywy⁴⁰.

Procedura interwencyjna wszczynana jest w sytuacji uzyskania zgłoszenia od osoby krzywdzonej, świadka przemocy domowej lub też członka rodziny. Od 2011 r. wprowadzono też zapis, że możliwe jest uruchomienie tej procedury „w sytuacji powzięcia podejrzenia o stosowaniu przemocy w danej rodzinie

³⁸ Nowelizacja przepisów na mocy: Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2010 r., nr 125, poz. 842, dalej: u.p.p.r.; Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”, Dz.U. z 2011 r., nr 209, poz. 1245.

³⁹ Art. 9d, ust. 2 u.p.p.r.

⁴⁰ A. Barnaś, *Procedura interwencyjna „Niebieskie Karty”* ..., s. 97–99.

przez podmioty do tego uprawnione”⁴¹. Osobami uprawnionymi do uzupełnienia formularza stali się przedstawiciele gminnego/miejskiego ośrodka pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, funkcjonariusze policji, przedstawiciele oświaty lub opieki zdrowotnej⁴².

Cała procedura uruchamiania jest od momentu uzupełnienia formularza „Niebieska Karta – A”, w którym zawarte zostały najważniejsze informacje umożliwiające zdiagnozowanie sytuacji rodziny. Materiał tam zawarty to m.in. „dane osoby, co do której istnieje podejrzenie, iż jest dotknięta przemocą w rodzinie oraz dane osoby podejrzanej o stosowanie przemocy, występujące w rodzinie formy przemocy, opis miejsca zdarzenia, dane świadków, podjęte działania interwencyjne i wiele innych informacji”⁴³. Wypełniony formularz w ciągu siedmiu dni był przekazywany przedstawicielowi zespołu interdyscyplinarnego w danej gminie. Ważne było również udostępnienie osobie doznającej przemocy formularza „Niebieska Karta – B”, w którym uwzględnione zostały istotne dla ofiary informacje dotyczące przemocy oraz adresy instytucji świadczących pomoc dla pokrzywdzonych. Następnie zadaniem przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego było przekazanie w ciągu trzech dni od otrzymania formularza „Niebieska Karta – A” owego dokumentu członkom grupy roboczej. Kolejnym etapem było wysłanie zaproszenia osobie pokrzywdzonej na spotkanie zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej. Podczas posiedzenia członkowie zespołu wraz z osobą doświadczającą przemocy dokonywali diagnozy sytuacji rodziny, przygotowywany był indywidualny plan pomocy oraz wypełniany formularz „Niebieska Karta – C”. Ostatnim etapem uzupełniania dokumentacji było sporządzenie „Niebieskiej Karty – D” w obecności osoby podejrzanej o stosowanie przemocy, która została wezwana przez grupą roboczą. Na spotkaniu dokumentowano m.in. „zobowiązania, jakie podjął sprawca, w celu zaprzestania krzywdzenia osób najbliższych”⁴⁴.

Poniżej omówione zostaną najważniejsze założenia związane z realizacją procedury interwencji w oparciu o poszczególne części „Niebieskich Kart”.

Formularz „Niebieska Karta – A”, na podstawie którego wszczynano instytucjonalną interwencję, zawierał podstawowe informacje dotyczące osoby będącej ofiarą przemocy domowej, tj. imię, nazwisko, imiona rodziców, miejsce zamieszkania, numer telefonu, aktualny adres pobytu. Ważną jego częścią było oznaczenie form przemocy, jakich doświadcza ta osoba. Do gamy uwzględnionych w formularzu

⁴¹ A. Witkowska-Paleń, *Procedura „Niebieskie Karty” u podstaw przeciwdziałania przemocy w rodzinie w opinii pracowników socjalnych i funkcjonariuszy policji*, „Journal of Modern Science” 2023, t. 1, nr 50, s. 191.

⁴² *Ibidem*, s. 89.

⁴³ *Ibidem*, s. 89.

⁴⁴ *Ibidem*, s. 90.

form przemocy ustawodawca zaliczał: przemoc fizyczną, przemoc psychiczną, przemoc seksualną i dodatkowo inne formy zachowań niepożądanych, tj. groźby karalne, przywłaszczenie mienia itd. Innymi ważnymi aspektami, odnoszącymi się do doznawanej przemocy i uwzględnianymi w omawianym formularzu, były informacje dotyczące czasu występowania zachowań agresywnych, świadków takich sytuacji, sposobu zachowania zarówno sprawcy, jak i ofiary podczas trwania interwencji. Odnotowywano również informacje dotyczące przestępczości, karalności za niewłaściwe zachowania, stosowanych środków probacyjnych (np. nadzór kuratorski), problemów z nadużywaniem alkoholu czy środków psychoaktywnych, posiadania broni lub leczenia psychiatrycznego. Na podstawie tych pytań możliwe było ustalenie, czy wcześniej były podejmowane próby rozwiązania owej sytuacji i czy występowały jakiekolwiek interwencje związane ze stosowaniem przemocy⁴⁵. Podmiot wszczynający procedurę interwencji przekazywał osobie krzywdzonej formularz „Niebieska Karta – B”, stanowiący pouczenie odnośnie do zjawiska przemocy i jej form, a także zawierający wykaz instytucji i placówek, które świadczą usługi pomocowe. Ważnym elementem zawartym w dokumencie była ankieta przeznaczona dla ofiar, umożliwiająca refleksję i analizę obecnej sytuacji, a tym samym motywująca do działań związanych z poprawą jej sytuacji rodzinnej⁴⁶.

Następnym etapem realizacji procedury „Niebieskich Kart” było zaproszenie osoby doznającej przemocy na spotkanie z grupą roboczą. Uzupełniany był wówczas formularz „Niebieska Karta – C”. Dzięki wypełnieniu tego dokumentu, w oparciu o informacje udzielane przez osobę krzywdzoną, możliwe było lepsze zapoznanie się z jej sytuacją. Ważną częścią dokumentu był też indywidualny plan pomocy dla ofiary, ustalany wspólnie z osobą krzywdzoną przez członków grupy roboczej⁴⁷. Był on możliwy w oparciu o szczegółową „diagnozę sytuacji rodzinnej, zawodowej, ekonomicznej, mieszkaniowej, zdrowotnej i stan dzieci”⁴⁸.

Kolejnym etapem pracy w ramach procedury interwencji było wezwanie przez grupę roboczą osoby podejrzewanej o stosowanie przemocy w rodzinie. Podczas zebrania uzupełniany był formularz „Niebieska Karta – D”, w którym dokumentowano, w oparciu o deklaracje sprawcy, informacje na temat m.in. stosowanych form przemocy, czasu ich trwania czy problemu nadużywania alkoholu bądź innych środków odurzających⁴⁹. Jednocześnie grupa robocza przygotowywała plan pracy z osobą podejrzaną o stosowanie przemocy i dokumentowała przyjęte

⁴⁵ *Ibidem*, s. 93–103.

⁴⁶ *Ibidem*, s. 96.

⁴⁷ *Ibidem*, s. 97.

⁴⁸ *Ibidem*, s. 104.

⁴⁹ *Ibidem*, s. 99.

przez niego zobowiązania, mające na celu zaprzestanie stosowania przemocy domowej, np. uczestnictwo w programach korekcyjno-edukacyjnych, terapii odwykowej⁵⁰.

Jak wskazują dane statystyczne Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej dotyczące liczby sporządzonych formularzy „Niebieska Karta – A” przez uprawnione do tego podmioty w latach 2011–2017, to funkcjonariusze policji najczęściej rozpoczynają tę procedurę. W 2012 r. wypełnili oni 50 236 formularzy, w 2013 – 57 902, natomiast w 2016 było to aż 73 531. Na drugim miejscu plasują się jednostki organizacyjne pomocy społecznej, których pracownicy w 2012 r. uzupełnili 10 800 formularzy, w 2013 – 12 114, a w 2016 – 11 789, które tym samym rozpoczynają procedurę „NK”. Najrzadziej jest ona wszczynana przez pracowników ochrony zdrowia oraz oświaty⁵¹.

Liczba zakładanych „NK – A” w latach od 2015 do 2019 r. była wysoka, tj. w 2015 – 75 495, 2016 – 73 531, 2017 – 75 662, a w 2018 – 73 153 wypełnionych formularzy, część z nich stanowiła kolejne przypadki w trakcie realizowania procedury⁵².

Pomimo wieloletniej praktyki wdrażania w życie procedury „Niebieskich Kart” istniało wiele trudności z jej realizacją. Podmioty uczestniczące w jej przeprowadzaniu sygnalizowały wiele czynników, które utrudniały jej szybkie i właściwe wykonanie.

Jednym z najczęściej zgłaszanych problemów w ramach procedury interwencji było wskazanie na „jej nadmierne zbiurokratyzowanie oraz związaną z tym przewlekłość procesu pomocy rodzinom uwikłanym w przemoc domową”⁵³. Najwyższa Izba Kontroli przeprowadziła kontrolę, na podstawie której wysunięto wnioski, iż pomimo współpracy różnych instytucji pomocowych na rzecz poprawy sytuacji danej rodziny na przeszkodzie skutecznej i szybkiej interwencji stoi nadmierna dokumentacja procedury „Niebieskie Karty”. Przesadne gromadzenie dokumentacji powodowało przeciążenie i prowadziło do frustracji członków grup roboczych⁵⁴. Wszystkie te czynniki przyczyniały się do rozciągnięcia w czasie interwencji w stosunku do rodziny, w której występuje przemoc, oraz wydłużały możliwość wejścia w życie przygotowanego planu pomocy⁵⁵.

⁵⁰ *Ibidem*, s. 100.

⁵¹ M. Stefański, *Problem przemocy domowej jako wyzwanie XXI wieku*, „Przegląd Policyjny” 2020, nr 3(139), s.73.

⁵² *Ibidem*, s. 76.

⁵³ *Ibidem*, s. 192.

⁵⁴ Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie, *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie w województwie małopolskim. Diagnoza i monitoring z lat 2015–2018, Załącznik 3: Czynniki utrudniające*, <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fmuw.pl%2Fdoc%2FZa%25C5%2582.%25203%2520Czynniki%2520utrudniaj%25C4%2585ce.docx&wdOrigin=BROWSSELINK> [dostęp: 20.04.2024].

⁵⁵ A. Witkowska-Paleń, *Procedura „Niebieskie Karty” u podstaw przeciwdziałania...*, s. 193.

Kolejnym elementem utrudniającym sprawne funkcjonowanie i wykorzystywanie procedury „NK” był „brak jasno określonych terminów dotyczących trybu monitorowania sytuacji w danej rodzinie”⁵⁶. Termin wizyty dzielnicowego u rodziny wyznaczał zespół interdyscyplinarny bądź grupa robocza. Taka kontrola policjanta powinna być zrealizowana w jak najkrótszym terminie, jednakże zdarzały się przypadki, gdy wizyta następowała dopiero po 2–3 miesiącach, a więc dopiero wtedy, gdy opracowano plan pomocy osobie krzywdzonej. Do momentu wizyty dzielnicowego osoba doznająca przemocy pozostawała bez ochrony⁵⁷.

Zgodnie z założeniami ustawowymi funkcjonowanie w grupach roboczych oraz zespołach interdyscyplinarnych miało opierać się na zasadzie interdyscyplinarnej współpracy wszystkich podmiotów wchodzących w ich skład. Takie rozwiązanie miało umożliwiać łatwy przepływ informacji, równy podział obowiązków, unikanie niewłaściwych decyzji i planów pomocy⁵⁸. Podstawą do rzeczywistej interdyscyplinarnej współpracy było włączenie do prac zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych przedstawicieli różnych instytucji i organizacji pracujących na terenie danej społeczności. Faktycznie jednak ta współpraca była ograniczona, a członkami grup roboczych w większości przypadków byli głównie pracownicy socjalni oraz funkcjonariusze policji, na których spoczywał cały ciężar pracy w ramach procedury „Niebieskich Kart”. Na posiedzeniach pomimo zaproszeń rzadko pojawiali się przedstawiciele innych służb, tj. ochrony zdrowia, oświaty czy kuratorzy sądowi⁵⁹.

Podczas pracy w procedurze „Niebieskie Karty” oddziaływania kierowane są zarówno do osób krzywdzonych, jak wobec osób podejrzanych o stosowanie przemocy. Istotne utrudnienia w pracy z tymi drugimi zgłaszali przedstawiciele instytucji realizujących procedurę. Praca ze sprawcami opierała się w głównej mierze na oddziaływaniach o charakterze informacyjno-edukacyjnym, co uniemożliwiało bezpośrednie zobligowanie sprawcy do zatrzymania niepożądanych zachowań przemocowych⁶⁰. Często występującym problemem było zignorowanie przez sprawcę wezwania grupy roboczej i niepojawianie się na wyznaczonym spotkaniu. Sama grupa robocza nie dysponowała natomiast żadnymi narzędziami mogącymi zobligować sprawców do stawienia się na posiedzeniu grupy. W przepisach prawnych brakowało bowiem rozwiązań, które umożliwiłyby egzekwowanie „od sprawców przemocy zobowiązania na rzecz zaprzestania stosowania przemocy w rodzinie”⁶¹.

⁵⁶ *Ibidem*, s. 193.

⁵⁷ *Ibidem*, s. 193.

⁵⁸ *Ibidem*, s. 195.

⁵⁹ *Ibidem*, s. 203.

⁶⁰ *Ibidem*, s. 199.

⁶¹ *Ibidem*, s. 200.

W 2018 r. w województwie warmińsko-mazurskim przeprowadzono badanie wśród przedstawicieli realizujących procedurę interwencyjną „Niebieskich Kart”. Na jego podstawie stworzono listę czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie. Do czynników utrudniających świadczenie pomocy zaliczono⁶²:

- niechęć do podjęcia współpracy sprawcy z zespołem interdyscyplinarnym/grupą roboczą (19 proc. wskazań);
- brak gotowości osób doświadczających przemocy do współpracy z członkami zespołu interdyscyplinarnego/grupy roboczej (18 proc.);
- brak finansowania działań prowadzonych w ramach zespołu interdyscyplinarnego (16 proc.);
- niewystarczająca liczba specjalistów (prawnik, psycholog);
- nieodpowiednia liczba pracowników zatrudnionych w ramach przeciwdziałania przemocy (15 proc.).

Podsumowując, czynników utrudniających efektywne i szybkie udzielanie pomocy i wsparcia w ramach procedury „Niebieskie Karty” jest wiele, zarówno w kwestii nadmiernej biurokracji, jak i samej współpracy z osobami pokrzywdzonymi i sprawcami. Trudności odnoszą się również do współpracy w zespołach interdyscyplinarnych oraz zbyt dużej ilości obowiązków spoczywających głównie na pracownikach socjalnych i funkcjonariuszach policji.

Nowe rozwiązania ustawowe w przeciwdziałaniu przemocy domowej od 2023 r.

Wprowadzona 21 czerwca 2023 r. ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie uwzględnia wiele rozwiązań, które mają na celu usprawnienie podejmowanych działań na rzecz zapobiegania przemocy. Ustawa przewiduje rozszerzenie podstawowych pojęć oraz wprowadzenie nowych form przemocy, tj. przemoc ekonomiczna oraz cyberprzemoc. Przeciwdziałanie przemocy wiąże się przede wszystkim z realizacją procedury „Niebieskich Kart”, w ustawie pojawia się zapis odnoszący się do składu grup diagnostyczno-pomocowych, a także podejmowania dalszych działań monitorujących przez grupy w stosunku do danej rodziny. Zakres zmian przepisów wprowadzonych przez ustawę w kwestii przeciwdziałania przemocy domowej jest szeroki, a ich podstawą są modyfikacje

⁶² Czynniki sprzyjające i utrudniające skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie w województwie warmińsko-mazurskim. Raport za 2018 r. opracowany na podstawie wyników ankiety przeprowadzonej przez Wydział Polityki Społecznej Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie, Olsztyn 2019, s. 6, <https://www.gov.pl/attachment/ede00311-1ff3-4e94-ac5e-ca4c50f8126a> [dostęp: 19.04.2024].

w terminologii, mianowicie termin „przemoc w rodzinie” został zastąpiony „przemocą domową”. Wynika to z faktu – jak podkreśla ustawodawca – iż wcześniejsze określenie wiązało się ze swego rodzaju stygmatyzowaniem rodzin, kładącym nacisk na to, że „wyłącznie rodzina jest środowiskiem, w którym dochodzi do aktów przemocy”⁶³, a tymczasem niepożądane zachowania przejawiane są również w stosunku do byłych małżonków czy do osób żyjących w niesformalizowanych związkach. Wprowadzone modyfikacje znalazły odzwierciedlenie w samej definicji przemocy, która na mocy wcześniej obowiązującej ustawy rozumiana była jako „jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób [...], w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne osób dotkniętych przemocą”⁶⁴. Natomiast wprowadzona ustawa zakłada, m.in., że „żeby dane działanie lub zachowanie było uznane za przemoc domową musi wykorzystywać przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną”⁶⁵.

W kręgu nowo obowiązujących rozwiązań znalazło się nazewnictwo odnoszące się bezpośrednio do sprawcy oraz ofiar przemocy. Na podstawie obecnie obowiązujących przepisów, wprowadzono poprawki, co do określania sprawców oraz ofiar, tj. „osoba stosująca przemoc” oraz „osoba doznająca przemocy” w miejsce uprzednich sformułowań: „osoba, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc/doznaje przemocy”⁶⁶. Istotną zmianą jest również to, że do zbioru osób pokrzywdzonych, mających prawo do uzyskania pomocy ze strony służb i instytucji pomocowych, włączono także byłych partnerów, małżonków, którzy w przeszłości pozostawali w relacjach partnerskich, a doznają przemocy domowej⁶⁷. Istotnym rozwiązaniem w tej kwestii jest też uznanie za osobę doznającą przemocy małoletniego, który jest świadkiem tych zachowań, a w związku z powyższym może on liczyć na ochronę ze strony służb pomocowych⁶⁸.

⁶³ P. Rojek-Socha, A. Matłacz, *Przemoc domowa nie tylko w rodzinie – nowelizacja opublikowana*, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/przemoc-domowa-nowelizacja-ustawy-o-przemocy-w-rodzinie,510938.html> [dostęp: 19.04.2024].

⁶⁴ Zob. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej, Dz.U. z 2005 r., nr 189, poz. 1493.

⁶⁵ I. Hukałowicz, *Rewolucyjne zmiany w procedurze „Niebieskie Karty”. Nowe prawa i obowiązki [LISTA]*, <https://serwisy.gazetaprawna.pl/samorzad/artykuly/9362338,niebieskie-karty-2023-co-sie-zmienilo-w-procedu-rze-nowe-prawa-i-obowiazki-lista.html> [dostęp: 19.04.2024].

⁶⁶ *Ibidem*.

⁶⁷ I. Pajdała, *Nowelizacja ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, „Gazeta Policyjna” 2023, nr 31, <https://gazeta.policja.pl/997/archiwum-1/2023/numer-31-072023-r/233610,Nowelizacja-ustawy-o-przeciwdziala-niu-przemocy-w-rodzinie.html> [dostęp: 20.04.2024].

⁶⁸ I. Hukałowicz, *Rewolucyjne zmiany...* [dostęp: 19.04.2024].

W ramach przepisów związanych z przeciwdziałaniem przemocy domowej ustawodawca przewidział pewnie nowe rozwiązania w zakresie realizacji procedury „Niebieskich Kart”. Obejmują one obszar form przemocy uwzględnionych w formularzu „NK – A”, przedstawiciele mogących wszcząć procedurę oraz rozwiązania dotyczące pracy w grupach diagnostyczno-pomocowych, wcześniej nazywanych grupami roboczymi.

Nieodłącznie z procedurą „Niebieskie Karty” wiążą się formy przemocy uwzględnione w formularzu „NK – A”. We wcześniej obowiązujących przepisach jako formy przemocy uznawano przemoc fizyczną, psychiczną oraz seksualną. Natomiast wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej formy przemocy uzupełnione zostały o przemoc ekonomiczną oraz cyberprzemoc. Przemoc ekonomiczna jest jednym z przejawów przemocy psychicznej i jest rozumiana jako „zachowania mające na celu kontrolę zdolności do nabywania, utrzymywania i korzystania z zasobów ekonomicznych gospodarstwa domowego”⁶⁹. Może ona występować pod wieloma aspektami m.in.: uzależnienie finansowe od partnera, uniemożliwianie podjęcia pracy jednej stronie, tym samym powodując ograniczanie niezależności osobistej, kontrolowanie konta w banku. Przemoc ekonomiczna może też przejawiać się poprzez niewywiązywanie się z obowiązku uiszczania alimentów jednego z rodziców w stosunku do dzieci⁷⁰.

Do możliwych form przemocy domowej, zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy domowej z dnia 9 marca 2023 r., zalicza się także cyberprzemoc, definiowaną jako „przemoc z użyciem technologii informacyjnych i komunikacyjnych”⁷¹. Do typowych przejawów tego rodzaju zachowań zaliczono: nękanie, zastraszanie, podszywanie się w internecie pod inną osobę czy szantażowanie z użyciem komunikacji elektronicznej.

Rozpoczynając procedurę „Niebieskie Karty”, niezbędne jest wypełnienie formularza „NK – A” przez podmioty mające do tego prawo. We wcześniej obowiązującej ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie podmiotami uprawnionymi do wszczęcia procedury byli: funkcjonariusz policji, pracownik socjalny, przedstawiciel gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, ochrony zdrowia bądź oświaty⁷². W ustawie wprowadzonej w 2023 r.

⁶⁹ K. Zajdel, *Przemoc ekonomiczna wobec kobiet*, <https://www.niebieskalinia.pl/aktualnosci/niebieska-akademia-warszawska/przemoc-ekonomiczna-wobec-kobiet> [dostęp: 22.04.2024].

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ *Ibidem*, s. 1.

⁷² Rozporządzenie w sprawie procedury „Niebieskie Karty” – komentarz, <https://www.niebieskalinia.info/index.php/zadania-sluzb/59-rozporzadzenie-w-sprawie-procedury-niebieskie-karty-komentarz> [dostęp: 25.09.2024].

zbiór przedstawicieli podmiotów uprawnionych do jej wszczęcia został zwiększony m.in. o organizacje z trzeciego sektora. Obecnie „Niebieskie Karty” mogą uruchomić:

- „Pracownik socjalny jednostki organizacyjnej pomocy społecznej,
- funkcjonariusz policji,
- żołnierz Żandarmerii Wojskowej,
- pracownik socjalny specjalistycznego ośrodka wsparcia dla osób doznających przemocy domowej,
- asystent rodziny,
- nauczyciel wychowawca będący wychowawcą klasy lub nauczyciel znający sytuację domową małoletniego,
- osoba wykonująca zawód medyczny, w tym lekarz, pielęgniarka, położna, ratownik medyczny,
- przedstawiciel gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych,
- pedagog, psycholog, terapeuta, będący przedstawicielami jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych; policji; oświaty; ochrony zdrowia; lub organizacji pozarządowych”⁷³.

Wypełnienie formularza „NK” jednoznacznie wiąże się z rozpoczęciem całej procedury interwencyjnej i może być podjęte wskutek podejrzenia o stosowaniu przemocy w danym środowisku domowym lub na podstawie wniesionego zawiadomienia o podejrzeniu występowania przemocy przez świadka takich sytuacji⁷⁴. Wypełnienie podstawowej dokumentacji musi odbywać się w obecności osoby dorosłej będącej jednocześnie ofiarą, jednakże, aby przeprowadzić wywiad, zgoda jednostek włączonych w procedurę nie jest konieczna. Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej uwzględnia ponadto, że dodatkowym obowiązkiem podmiotu uzupełniającego formularz „NK – A” jest przeprowadzenie początkowej diagnozy sytuacji rodziny zmagającej się z problemem przemocy⁷⁵.

Kolejną zmianą związaną z realizacją procedury „Niebieskie Karty” jest skrócenie liczby dni przysługujących osobie uzupełniającej formularz „NK – A” na przekazanie go do zespołu interdyscyplinarnego. Powinien go przekazać w ciągu pięciu dni roboczych, podczas gdy we wcześniej obowiązujących przepisach liczba ta wynosiła siedem dni roboczych. Natomiast zadaniem zespołu interdyscyplinarnego

⁷³ R. Gostkowska-Maczuga, *Zasady postępowania w ramach procedury „Niebieskie Karty” i wzory obowiązujących w procedurze formularzy w 2023 r.*, <https://gov.legalis.pl/zasady-postepowania-w-ramach-procedury-niebieskiej-karty-i-wzory-obowiazujacych-w-procedurze-formularzy-w-2023-r/> [dostęp: 20.04.2024].

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ Szerzej zob. § 2–4, Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”, Dz.U. z 2023 r., poz. 1870.

jest udostępnienie go w terminie trzech dni roboczych do grupy diagnostyczno-pomocowej, która niezwłocznie, maksymalnie w okresie pięciu dni roboczych, zwołuje posiedzenie w sprawie danego przypadku⁷⁶.

W ustawie przewidziano również skład grup diagnostyczno-pomocowych. Obligatoryjnie w jej skład wchodzi pracownik socjalny wraz z funkcjonariuszem policji. Ustawodawca przewidział jednak możliwość fakultatywnego powoływania do tej grupy innych specjalistów, którzy zostaną wskazani przez zespół interdyscyplinarny⁷⁷. Podmioty realizujące procedurę „Niebieskie Karty” uzyskały większe kompetencje w ramach działań interwencyjnych. Dzięki temu pracownik socjalny może zapewnić dziecku większą opiekę w przypadku, gdy jego życie lub zdrowie jest zagrożone poprzez umieszczenie go „u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej dającej gwarancję zapewnienia dziecku bezpieczeństwa i należytej opieki, w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka lub w instytucjonalnej pieczy zastępczej”⁷⁸.

Realizacja procedury „Niebieskie Karty” bezpośrednio wiąże się z podejmowaniem współpracy zarówno z osobą doznającą przemocy, jak i z osobą stosującą przemoc. Na podstawie nowo obowiązujących przepisów to pracownik socjalny ma za zadanie współpracować z osobą krzywdzoną i wspólnie z nią zostaje przygotowany indywidualny plan pomocy, w którym uwzględnione są jej potrzeby. Natomiast z osobą stosującą przemoc pracuje funkcjonariusz policji⁷⁹.

Nowym rozwiązaniem jest wprowadzenie oprócz programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy również programów psychologiczno-terapeutycznych, których podstawowym celem jest zatrzymanie niewłaściwych zachowań, rozwój umiejętności kontrolowania emocji oraz nauka rozwiązywania konfliktów przy wykorzystaniu innych metod niż zachowania agresywne. Ich przebieg odbywa się zarówno w formie indywidualnych spotkań, jak i grupowych stosowanych naprzemiennie. Po skierowaniu przez grupę diagnostyczno-pomocową do udziału w tych programach sprawca ma obowiązek ich ukończenia oraz przedstawienia zaświadczenia o jego zakończeniu. Nowością jest też to, że przewidziane zostały sankcje dla jednostki, która nagminnie będzie unikać uczestnictwa w programach w postaci kary grzywny bądź ograniczenia wolności⁸⁰.

⁷⁶ R. Gostkowska-Maczuga, *Zasady postępowania...* [dostęp: 20.04.2024].

⁷⁷ *Ibidem*.

⁷⁸ I. Hukałowicz, *Rewolucyjne zmiany...* [dostęp: 22.04.2024].

⁷⁹ *Ibidem*.

⁸⁰ *Nowelizacja ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie podpisana. Co się zmieni?*, <https://www.infor.pl/prawo/nawosci-prawne/5703898,nowelizacja-ustawy-o-przeciwdzialaniu-przemocy-w-rodzinie-podpisana.html> [dostęp: 23.04.2024].

Ustawodawca utrzymał uprzednio obowiązujące przepisy wskazujące, że w ramach działań interwencyjnych podejmowanych w danej rodzinie objętej procedurą „NK” może zostać stwierdzony brak zasadności podejmowanych działań (a więc w sytuacji, gdy zespół/grupa ustali, że w danym środowisku domowym przemoc nie występuje), a tym samym cała procedura zostaje zakończona. Koniec procedury następuje również wówczas, gdy dojdzie do „ustania przemocy domowej i uzasadnionego przypuszczenia, że zaprzestano dalszego stosowania przemocy domowej”⁸¹. Natomiast nowym rozwiązaniem jest konieczność prowadzenia przez grupę diagnostyczno-pomocową działań monitorujących sytuację danej rodziny w ciągu dziewięciu miesięcy od momentu zakończenia procedury. „W tym czasie składane są wizyty sprawdzające stan bezpieczeństwa osób objętych procedurą, a także udzielanie jest poradnictwo i wsparcie”⁸².

Zakończenie

Podstawowym narzędziem przeciwdziałania przemocy domowej jest procedura „Niebieskie Karty”, która określana jest jako „ogół czynności podejmowanych i realizowanych na zasadzie współpracy przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty i ochrony zdrowia”⁸³. Pierwsze prace nad wprowadzeniem procedury rozpoczęły się 1994 r. z inicjatywy Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Program pilotażowy wprowadzono w 1997 r. na warszawskiej Ochocie, natomiast w 1998 r. owa procedura została uwzględniona w działaniach realizowanych przez ośrodki pomocy społecznej na terenie całej Polski.

W ramach przeciwdziałania przemocy domowej osoby doznające przemocy mogą liczyć zarówno na pomoc w formie pieniężnej, jak i niepieniężnej na podstawie przepisów zawartych w ustawie o pomocy społecznej. Do form niepieniężnych zalicza się m.in. poradnictwo specjalistyczne, pracę socjalną, interwencję kryzysową czy usługi psychologiczno-terapeutyczne.

Realizacja procedury „Niebieskie Karty” wiąże się z czynnikami, które zmniejszają skuteczność i efektywność udzielanego wsparcia i pomocy dla osób doznających przemocy, jak i dla osób ją stosujących. Wyzwania i trudności wynikające z jej przeprowadzania dotyczą nadmiernej biurokracji, zbyt dużej liczby obowiązków spoczywających głównie na pracownikach socjalnych oraz funkcjonariuszach

⁸¹ *Ibidem*.

⁸² *Ibidem*.

⁸³ A. Kalinowska, *Procedura „Niebieskiej Karty”...*, s. 90.

policii. Trudności pojawiają się także w kwestii współpracy w ramach zespołów interdyscyplinarnych oraz pracy z osobami doznającymi i stosującymi przemoc.

Bibliografia

- Barnaś A., *Procedura interwencyjna „Niebieskie Karty” u podstaw systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie* [w:] *Przemoc w rodzinie. Pomoc, interwencja, wsparcie społeczne*, red. A. Witkowska-Paleń, Maternus Media, Tychy 2016, s. 84–105.
- Czerwińska A., *Programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie – teoria i praktyka*, „Praca Socjalna” 2018, nr 3(33), s. 85–99.
- Kalinowska A., *Procedura „Niebieskiej Karty” i jej skuteczność w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie na przykładzie badań funkcjonariuszy Komendy Miejskiej w Białymstoku*, Uniwersytet w Białymstoku, Białystok 2019 (rozprawa doktorska).
- Kozłowska D., *Procedura „Niebieskie Karty”. Geneza i rozwój*, „Kwartalnik Policyjny” 2015, nr 3, s. 4–14.
- Nowelizacja przepisów na mocy: Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2010 r., nr 125, poz. 842, dalej: u.p.p.r.; Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”, Dz.U. z 2011 r., nr 209, poz. 1245. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”, Dz.U. z 2023 r., poz. 1870.
- Stefański M., *Problem przemocy domowej jako wyzwanie XXI wieku*, „Przegląd Policyjny” 2020, nr 3(139), s. 67–83.
- Śniegulska A., *Przemoc wobec kobiet i osób starszych w środowisku rodziny*, „Journal of Modern Science” 2016, t. 4, nr 31, s. 101–124.
- Uchwała nr 76 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014–2020, M.P. z 2014 r., poz. 445.
- Uchwała nr 183 Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2021 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2022, M.P. z 2021 r., poz. 1204.
- Urbańska M., *Pomoc w środowisku lokalnym osobom doświadczającym przemocy domowej* [w:] *Przemoc w rodzinie. Pomoc, interwencja, wsparcie społeczne*, red. A. Witkowska-Paleń, Maternus Media, Tychy 2016, s.199.
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz.U. z 2023 r., poz.901, dalej: u.p.s.
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej, Dz.U. z 2005 r., nr 189, poz. 1493.
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej, Dz.U. z 2023 r., poz. 289, dalej: u.p.p.r.
- Witkowska-Paleń A., *Procedura „Niebieskie Karty” u podstaw przeciwdziałania przemocy w rodzinie w opinii pracowników socjalnych i funkcjonariuszy policji*, „Journal of Modern Science” 2023, t. 1, nr 50, s. 187–208.

Netografia

Czynniki sprzyjające i utrudniające skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie w województwie warmińsko-mazurskim. Raport za 2018 r. opracowany na podstawie wyników ankiety przeprowadzonej przez Wydział Polityki Społecznej Warmińsko-Mazurskiego Urzędu

- Wojewódzkiego w Olsztynie, Olsztyn 2019, s. 6, <https://www.gov.pl/attachment/ede00311-1ff3-4e94-ac5e-ca4c50f8126a> [dostęp: 19.04.2024].
- Gostkowska-Maczuga R., *Zasady postępowania w ramach procedury „Niebieskie Karty” i wzory obowiązujących w procedurze formularzy w 2023 r.*, <https://gov.legalis.pl/zasady-postepowania-w-ramach-procedury-niebieskiej-karty-i-wzory-obowiazujacych-w-procedurze-formularzy-w-2023-r/> [dostęp: 20.04.2024].
- Hukałowicz I., *Rewolucyjne zmiany w procedurze „Niebieskie Karty”. Nowe prawa i obowiązki [LISTA]*, <https://serwisy.gazetaprawna.pl/samorzad/artykuly/9362338,niebieskie-karty-2023-co-sie-zmienilo-w-procedurze-nowe-prawa-i-obowiazki-lista.html> [dostęp: 19.04.2024].
- Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie określa, jakiej pomocy można oczekiwać od służb i instytucji zobowiązanych do pomagania ofiarom przemocy w rodzinie i jakie są podstawy ich kompetencji, <https://www.niebieskalinia.info/index.php/zadania-sluzb/53-krajowy-program-przeciwdzialania-przemocy-w-rodzinie-krajowy-program-przeciwdzialania-przemocy-w-rodzinie-okresla-jakiej-pomocy-mozna-oczekiwac-od-sluzb-i-instytucji-zobowiazanych-do-pomagania-ofiarom-przemocy-w-rodzinie-i-jakie-sa-podstawy-prawne-ich-kom> [dostęp: 22.02.2024].
- Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie, *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie w województwie małopolskim. Diagnoza i monitoring z lat 2015–2018, Załącznik 3: Czynniki utrudniające*, <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fmuw.pl%2Fdoc%2FZa%25C5%2582.%25203%2520Czynniki%2520utrudniaj%25C4%2585ce.docx&wdOrigin=BROWSELINK> [dostęp: 20.04.2024].
- Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, *Ogólnopolska diagnoza infrastruktury wsparcia dla osób doznających przemocy oraz ocena efektywności i skuteczności stosowanych form przemocy*, s. 19, https://archiwum.mriips.gov.pl/gfx/mpips/userfiles/_public/1_NOWA%20STRONA/Przemoc%20w%20rodzinie/2018/Ogolnopolska%20diagnoza%20infrastruktury%20wsparcia%20osob%20doznajacych%20przemocy%20oraz%20ocena%20efektywnosci%20i%20skuteczności%20stosowanych%20form%20pomocy-%20raport%20koncowy.pdf [dostęp: 23.02.2024].
- Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, *Ogólnopolska Kampania Społeczna „By powstał dom, trzeba wiele troski. Nie pozwól mu się rozsypać*, <https://www.gov.pl/web/rodzina/ogolnopolska-kampania-spoleczna-by-powstal-dom-trzeba-wiele-troski-nie-pozwol-mu-sie-rozsypac> [dostęp: 23.02.2024].
- Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, *Ogólnopolska Kampania Społeczna „Nie otwieraj drzwi PRZEMOCY”*, <https://www.gov.pl/web/rodzina/ogolnopolska-kampania-spoleczna-nie-otwieraj-drzwi-przemocy> [dostęp: 23.02.2024].
- Nowelizacja ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie podpisana. Co się zmieni?, <https://www.infor.pl/prawo/nawosci-prawne/5703898,nowelizacja-ustawy-o-przeciwdzialaniu-przemocy-w-rodzinie-podpisana.html> [dostęp: 23.04.2024].
- Pajdała I., *Nowelizacja ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, „Gazeta Policyjna” 2023, nr 31, <https://gazeta.policja.pl/997/archiwum-1/2023/numer-31-072023-r/233610,Nowelizacja-ustawy-o-przeciwdzialaniu-przemocy-w-rodzinie.html> [dostęp: 20.04.2024].
- Rojek-Socha P., Matłacz A., *Przemoc domowa nie tylko w rodzinie – nowelizacja opublikowana*, <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/przemoc-domowa-nowelizacja-ustawy-o-przemocy-w-rodzinie,510938.html> [dostęp: 19.04.2024].
- Rozporządzenie w sprawie procedury „Niebieskie Karty” – komentarz, <https://www.niebieskalinia.info/index.php/zadania-sluzb/59-rozporzadzenie-w-sprawie-procedury-niebieskie-karty-komentarz> [dostęp: 25.09.2024].
- Sasal H.D., *Ludzie pomagają ludziom. „Niebieskie Karty” po dwóch latach*”, „Niebieska Linia” 2001, nr 2, <https://psychologia.edu.pl/czytelnia/59-niebieska-linia/440-ludzie-pomagaja-ludziom-niebieskie-karty-po-dwoch-latach.html> [dostęp: 01.02.2024].

Sasal H.D., *Niebieskie Karty dawniej i dziś*, „Niebieska Linia” 2007, nr 1(48), <https://www.niebieskalinia.pl/aktualnosci/aktualnosci/niebieskie-karty-dawniej-i-dzis> [dostęp: 10.02.2024].
Zajdel K., *Przemoc ekonomiczna wobec kobiet*, <https://www.niebieskalinia.pl/aktualnosci/niebieska-akademia-warszawska/przemoc-ekonomiczna-wobec-kobiet> [dostęp: 22.04.2024].

„BLUE CARD” INTERVENTION PROCEDURE AT THE CORE OF COMBATING DOMESTIC VIOLENCE

Abstract

The phenomenon of domestic violence is one of the main social problems that may affect any individual regardless of age, gender, education or origin. Violent behavior involves a wide range of activities, including: emotional, sexual, psychological harm and cyberbullying. The article presents the “Blue Cards” intervention procedure as a basic tool for counteracting domestic violence, as well as the origins and idea of introducing this intervention tool. The emerging challenges and difficulties resulting from its implementation were indicated, as well as its effectiveness. The changes introduced in June 2023 are presented in the Act on Counteracting Domestic Violence, which extended the definition of domestic violence, increased the number of entities authorized to initiate the procedure, introduced monitoring activities and increased the scope of forms of violence.

Keywords: domestic violence, “Blue Card” procedure, amendment, counteracting domestic violence

PROCEDURA INTERWENCYJNA „NIEBIESKIE KARTY” U PODSTAW PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ

Streszczenie

Zjawisko przemocy domowej jest jednym z głównych problemów społecznych, które może dotyczyć każdej jednostki bez względu na wiek, płeć, wykształcenie czy pochodzenie. Zachowania przemocowe wiążą się z szerokim zakresem działań, obejmujących m.in. krzywdzenie emocjonalne, seksualne, psychiczne czy cyberprzemoc. W artykule przedstawiono procedurę interwencyjną „Niebieskie Karty” jako podstawowe narzędzie przeciwdziałania przemocy domowej oraz genezę i ideę wprowadzenia owego narzędzia interwencji. Wskazano na pojawiające się wyzwania i trudności wynikające z jej realizacji, a także jej skuteczność. Przedstawiono wprowadzone w czerwcu 2023 r. zmiany w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy domowej, w ramach której rozszerzona została definicja przemocy domowej, zwiększono grono podmiotów uprawnionych do wszczęcia procedury, wprowadzono działania monitorujące oraz zwiększono zakres form przemocy.

Słowa kluczowe: przemoc domowa, procedura „Niebieskie Karty”, nowelizacja, przeciwdziałanie przemocy domowej